

ולכן, מבארת הגמרא את קושייתה: **אנן, הכי קא קשיא לן**, כך היא קושייתנו: **אימא, מוציא שם שמים לבטלה תיסגוי ליה במלקות**, יהיה די לו בקבלת עונש המלקות, ובכך יתכפר על עבירתו. **אבל מקלל חברו בשם, כיון דעביד תרתי**, שעשה שני איסורים, האחד, **דקא מפיק [שמוציא] שם שמים לבטלה**, והשני, שהוא קא מצער ליה לחבריה, **לא תיסגוי ליה במלקות**, לא די לו כדי להתכפר על עבירתו בעונש מלקות בלבד?

ומתריצין [לפי הגירסה והפירוש הראשון של א-ד רש"י]: **לא מצית אמרת**. אי אפשר לומר כדבריך, שהמקרא "אם לא תשמור לעשות ליראה את ה'" בא לחייב מלקות למוציא שם שמים לבטלה בלבד. **דהא כתיב** (104) [ויקרא יט] "**לא תקלל חרש**". ומשמע, בין המקללו סתם ובין המקללו בשמו של השם, עבר על הלאו.

ועתה, **אי אמרת בשלמא**, שהמקרא "אם לא

ה"נשבע לקיים את המצוה", ומקרא שני של "ובשמו תשבע" בא לומר את ההיתר לשבועת אמת בשם ה', (102) **אלא מה** שאמרה התורה "אם לא תשמור, והפלא ה' את מכותך", **למאי אתא?** בהכרח שהוא בא להשמיענו חיוב מלקות למקלל את חברו בשם. והיינו, לחייבו מלקות אף על פי שלא עשה מעשה.

ומקשינן: **ואימא**, אולי נאמר שהכתוב "אם לא תשמור, והפלא ה' את מכותך" בא לחייב מלקות למוציא שם שמים לבטלה, (103) ולא בא לחייב את המקלל בשם ה'?

ותמהינן על דברי המקשן: איך אפשר להעלות כן על הדעת, שהמוציא שם שמים לבטלה ילקה, ואילו המקלל את חברו בשם לא ילקה? **ומי גרע**, וכי יתחייב פחות, מקלל את חברו בשם — **ממוציא שם שמים לבטלה?**!

ענין לשבועה דחולין [כלומר, שבועת הרשות שאינה כדי לזרז עצמו במצות] דשריא. "לירא את השם הנכבד והנורא, והפלא ה' את מכותיך" למה לי? שמע מינה לחיובי למקלל את חברו בשם הוא דאתא. ועיין ברש"ש.

103. הגרי"ז מבאר קושיית הגמרא על פי ביאורו, שעיקר יסוד חיוב למקלל חברו בשם, הוא משום שאינו ירא את השם, על כן מקשה הגמרא שגם המוציא שם שמים לבטלה אינו ירא את השם.

104. גירסת השיטה מקובצת.

102. השיטה מקובצת מביא גירסא אחרת והיא גירסת הרמב"ן בספר המצות [מצות עשה ז] ובפירושו על התורה [דברים ו]. ולפי גירסא זו יש בתורה שלשה היתרי שבועה. א. לנשבע לקיים את המצוה. ב. לשבועת הדיינים. ג. שבועת אמת דחולין.

וכך היא הגירסא: ההוא דרב גידל, מן "ובו תדבק" [דברים י] מפקא. אלא "ובשמו תשבע" דכתב קרא, למה לי? אם אינו ענין לשבועת הדיינים, דהא נפקא ליה מ"שבועת ה' תהיה בין שניהם", תנהו ענין לשבועה בעלמא [כלומר, שאינה שבועת הדיינים] דמותר. ואם אינו ענין לשבועה דמצוה [כלומר, לכדרב גידל אמר רב] דמותר, דהא נפקא ליה מן "ובו תדבק", תנהו

חבירו בשם יענש בעונש חמור יותר ממלקות, ובודאי שמתכפר במלקות בלבד.

דכתיב "לא תקלל חרש", ומפסוק זה דרשו חכמים במסכת סנהדרין [סו א] דרשת "בנין אב משני כתובים".⁽¹⁰⁹⁾ נאמר לאו במקלל את החרש, והוא הגרוע בעם, כלומר, אומללים שבעם, ונאמר [שמות כב] "ונשיא בעמך לא תאור" והוא החשוב בעם, ומשניהם למדים לאו למקלל את חבירו. ושם גם למדים שהיינו דוקא במקלל בשם השם, ממה שאמרה התורה במקלל אביו ואמו [ויקרא כד] "בנקבו שם" —

וכשם שבנשיא אינו ענוש אלא מלקות בלבד⁽¹¹⁰⁾ אף כשמקללו בשם השם — כן מקלל חרש [או שאר איש מישראל הפחות מנשיא וחשוב מחרש] אינו ענוש יותר

תשמור לעשות ליראה את ה', והפלא" בא לחייב מלקות למקלל את חבירו בשם, הרי **אזהרתיה**, האזהרה למקלל את חבירו בשם היא **מהבא**, מכאן אזהרתו⁽¹⁰⁵⁾ ממה **דכתיב "לא תקלל חרש"**⁽¹⁰⁶⁾ —

אלא אי אמרת, שהמקרא "אם לא תשמור... והפלא..." בא לחייב מלקות למוציא שם שמים לבטלה, קשה: **אזהרתיה מהיבא**, היכן מצינו שהזהירה התורה על כך, כדי שנוכל לומר שבמקרא זה חייבה אותו התורה עונש מלקות?

ובקיצור: לא מצינו "אזהרה" למוציא שם שמים לבטלה, לפיכך אי אפשר לומר שחייב עונש.⁽¹⁰⁷⁾

ומתרצינן: **לא מצית אמרת שמקלל**

מתרץ שני תירוצים. בתירוץ ראשון הוא שולל את ההצעה השניה, ומוכיח שמקלל חבירו בשם לוקה, וכמו שיבואר. ובתירוץ השני הוא שולל את ההצעה הראשונה, כמו בפירוש הראשון של רש"י. על פי הברכת הזבח והצאן קדשים והחק נתן והעולת שלמה.

108. לפי פירושו של רש"י מפי רבי יצחק ברבי מנחם ז"ל

109. רש"ש.

110. הקשו החק נתן והרש"ש: מנין הפשיטות שאינו ענוש עונש חמור ממלקות. הלא על זה אנו דנים שהמקלל אפילו את חבירו בשם לא תיסגי ליה במלקות, וכל שכן המקלל את הנשיא?

ועיין בקדשי דוד ועולת שלמה.

105. לפי הכלל שכל עונשי בית דין שבתורה צריך שיוקדם להם "אזהרה".

106. ולא דוקא חרש כמבואר לקמן בפירושו השני של רש"י על פי הגמרא במסכת סנהדרין. וזה לשון הרמב"ם [פרק כו מהלכות סנהדרין הלכה ב]: ולמה נאמר חרש? שאפילו זה שהוא אינו שומע ולא נצטער בקללה זו — לוקה על קללתו.

107. סיכום הפירוש הראשון של רש"י: המקשן הציע שתי הצעות: האחת, שמוציא שם שמים לבטלה יתחייב מלקות, ממקרא שנאמר "אם לא תשמור, והפלא". והשניה, שמקלל חבירו בשם יענש בעונש חמור יותר ממלקות.

והתוצן תירץ תירוץ אחד, והוא שולל מכל וכל את ההצעה הראשונה, מפני שאין בתורה אזהרה למוציא שם שמים לבטלה.

הקדמה לפירושו השני של רש"י: התרצן

ממלקות.

הפירושים] שלא מצאנו בתורה אזהרה למוציא שם שמים לבטלה: **אלמה לא**, וכי למה לא מצאנו?

והא כתיב [דברים ו] **"את ה' אלהיך תירא, ואותו תעבוד"**, והוא אזהרה למוציא שם שמים לבטלה.

ומתרגינן: המקרא **ההוא** — **אזהרת עשה הוא**. כלומר, לא נאמר הלשון "לא" או "אל", או אחת מלשונות האזהרה, אלא בלשון "עשה", ואזהרת עשה לאו שמיה אזהרה(112).

הלכך, מה שנאמר "אם לא תשמור לעשות... והפלא ה' את מכותך", לא בא לחייב מלקות למוציא שם שמים לבטלה, שהרי לא מצאנו לו אזהרה, אלא למקלל חבירו בשם שמצאנו לו אזהרה.

שנינו לעיל: **משום רבי יוסי ברבי הנינא**

הלכך, אי אפשר לומר כקושית המקשן, שמקלל חבירו בשם לא תיסגי ליה במלקות.

ואי בעית אימא, (111) אי אפשר לומר שמוציא שם שמים לבטלה ייענש מלקות, כי, **בשלמא** אם המקרא "אם לא תשמור, והפלא" בא לחייב מלקות למקלל את חבירו, שפיר לומר כן, **ואזהרתיה מהכא**, מצאנו לו בתורה אזהרה — **דכתיב "לא תקלל חרש"** —

אלא אי אמרת שהמקרא "אם לא תשמור... והפלא" בא לחייב מלקות למוציא שם שמים לבטלה, קשה, **אזהרתיה מהכא**, לא מצאנו בתורה שהוזהר על כך?

ומוכרח לומר שהתורה מחייבת מלקות למקלל את חבירו בשם.

ומקשינן על מה שתירצה הגמרא [לפי שני

111. כך הגירסא לפי פירוש זה.

112. כך היא גירסת הגמרא ופירוש רש"י על פי **הצאן קדשים**. [בלשון רש"י יש כמה גירסאות ותיקונים מהמפרשים].

אבל הגר"א מגיה קושית הגמרא [על פי גירסתו ברש"י]: **אלמה לא? והא כתיב "אם לא תשמור לעשות... ליראה את השם הנכבד והנורא הזה את ה' אלהיך"**. וממה שנאמר "לא תשמור" וקיימא לן [מכות יג ב] שכל מקום שנאמר "השמר" הרי הוא אזהרת לא תעשה. ועל כך נאמר "ליראה את השם הנכבד". ורצה המקשן לומר שמכאן מצאנו אזהרה למוציא שם שמים לבטלה.

ומתרצת הגמרא: **ההוא, אזהרת עשה הוא**. כלומר [בתוספת ביאור על פי השיטה

מקובצת): עד כאן לא מצאנו ש"השמר" הוא אזהרת לא תעשה, אלא כשהתורה כותבת בלשון **ציווי כגון**: מה שאמרה התורה [דברים כד] "השמר בנגע צרעת", דהיינו שהתורה מזהירה לא לתלוש נגע [מכות כב א], מה שאין כן מקרא זה לאו נאמר בלשון ציווי. [ועיין בתוס' ד"ה ומקלל ובהערות שם].

ונראה להכריח גירסת הגר"א, כי לעיל הובאה שיטת רש"י, שלכאורה משמע מדבריו שהגמרא ידעה מ"הוה אמינא" זו ללמוד אזהרה מ"אם לא תשמור", ועתה חוזרת בה הגמרא. וזה מתאים עם גירסת הגר"א. מה שאין כן לגירסת הצאן קדשים, שהגמרא רוצה להביא אזהרה מ"את ה' אלהיך תירא", והגמרא מסיקה שאין במקרא זה אזהרה, הרי מעולם לא חזרה בה הגמרא מה"הוה אמינא" שיש ללמוד אזהרה

אמרו: אף המקדים תרומה לביכורים⁽¹¹³⁾. והבינה הגמרא, שרצונו לומר, שהמקדים תרומה לביכורים לוקה, אף על פי שאין בו מעשה.

ודנה הגמרא: מאי טעמא דרבי יוסי ברבי חנינא, שאסור לעשות כן?

אמר קרא [שמות כב] "מלאתך ודמעך לא תאחר", ודרשינן, "מלאה" — אלו ביכורים, ונקרא "מלאה" משום שתיכף כאשר התבואה מתמלאת ונגמרה מלאכתה, הוקבעה לחיוב ביכורים.⁽¹¹⁴⁾ ו"דמעך" זו⁽¹¹⁵⁾ תרומה, ולפי שהיא "מדמעת" [אוסרת

כשנתערבה בחולין, ואינה בטילה אלא כשיש מאה חולין כנגדה], נקראת "דימוע" בלשון התורה.⁽¹¹⁶⁾

ואמרה התורה⁽¹¹⁷⁾ "לא תאחר" ה"מלאה" ל"דימוע", ומקודם יפריש ביכורים ואחר כך תרומה, וכשלא עשה כן, והקדים הפרשת תרומה לביכורים — עבר על לאו זה ולוקה⁽¹¹⁸⁾.

איתמר, שנינו בבית המדרש: אם הקדים תרומה לביכורים, נחלקו בדיון זה שני אמוראים, והם: רבי אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא. הרי, אחד משניהם ולא נתפרש מי,

מ"אם לא תשמור", ומקרא זה בודאי יש בו הרבה משמעות של אזהרה, יותר מ"את ה' אלהיך תירא", ובאיזה מקום דחתה הגמרא ל"הוה אמינא" זו, שרצתה ללמוד אזהרה מ"אם לא תשמור"?

113. מדברי רש"י משמע שהיה לו גירסא אחרת, ועיין בשיטה מקובצת [אות ד].

114. כן כתב רש"י. והקשה הגרי"ז: מה הוא ענין "גמר מלאכה" או "קביעות" לגבי ביכורים? בשלמא לגבי תרומות ומעשרות, שהפירות הם טבל, ואסור לאכלם עד שיפרישם, יתכן לומר שמשעת "מירוח", שהוא גמר מלאכתן, הרי הן טבל. אבל ביכורים לא שייך בהם כלל דין טבל, ולא דין גמר מלאכה?

ועוד, הרי יכולים להפריש ביכורים בעוד הפירות מחוברין לאילן, ובעודן פגים ובוטר, כמו שאמרה המשנה [בכורים פ"ג מא]: כיצד מפרישין הביכורים? אדם יורד בתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה וכו' קושרו בגמי, ואומר "הרי אלו ביכורים"? ועיין שם מה שתירץ.

115. גירסת השיטה מקובצת.

116. ראה בתוס' שהדימוע באחד למאה אינו אלא מדרבנן, ולכן פירשו פירוש אחר, ש"דמעך" משמעותו בין לח ובין יבש, שנוהג רק בתרומה ולא בביכורים. ורבינו גרשום מפרש בשם המכילתא: "מלאתך" — אלו הבכורים, שניטלת מן ה"מלאה". כלומר, בתחלה כשהכל עדיין מלא, שלא ניטל ממנו עדיין כלום. ו"דמעך" — זו תרומה, שניטלת מן ה"דמוע", מאחר שיש בהם חולין של ביכורים [כלומר, כבר הופרש מהם ביכורים] עם הטבל של תרומה [כלומר, עדיין הם טבולים לתרומה].

והשפת אמת מוסיף ביאור: מלאתך אלו הבכורים, שהמצוה לתת "ראשית" נקרא "מלאתך" שיקח הראשית לגבוה, ולא יעכב לעצמו כל ה"מילוי", רק יתן הראשית להחסיר המלאה. אבל תרומה שנוטל מתוך הקופה והכרי — נקראת "דמעך" שאין חלק גבוה מיוחד בפני עצמו.

117. גירסת הגאון יעב"ץ.

118. הגמרא הביאה את המקרא להוכיח שהוא

אמר לוקה. וחד אמר אינו לוקה.

דרבי אלעזר הוא דאמר לוקה.

ומאחר שלא נתפרש מי אמר לוקה ומי אמר אינו לוקה — אומרת הגמרא: **תסתיים**, אפשר ל"סיים" [להכריח] **דרבי יוסי ברבי הנינא**, הוא דאמר לוקה.

ומביאה הגמרא משנה במסכת דמאי [פרק ז משנה ו], ומאמרו של רבי אלעזר על דברי המשנה, להכריח שרבי אלעזר אמר לוקה:

דתנן: היו לפניו שתי כלכלות [סלים] של מבל (120) —

ואמר, "מעשרות (121) של זו — בזו", כלומר, מעשר ראשון ומעשר שני [או לחילופין, מעשר ענין] שאני חייב להפריש מכלכלה זו, יהיה מופרש בכלכלה זו השניה, (122) הראשונה מעשרת, (123) ומתוקנת מאיסור טבל, אף על פי שעדיין לא הוציא את המעשרות מהשניה (124) על הראשונה.

מדאמר רבי יוסי ברבי הנינא: אף המקדים תרומה לביכורים. ואמר זאת כהוספה על דברי רבי יוסי הגלילי, שאמר כל מצות לא תעשה שבתורה, לא עשה בו מעשה פטור, חוץ מנשבע ומימר ומקלל את חבירו בשם. ומשמע שבא להוסיף ולומר שגם על לאו של הקדמת תרומה לביכורים לוקין (119).

ומקשינן: **אדרבה, תסתיים**, יש להכריח

שיטה מקובצת, והגהות הב"ח, ברכת הזבח, צאן קדשים וחק נתן.

123. כך היא גירסתנו וגירסת התוס' וכן הוא במשנה שם.

וכתב השיטה מקובצת שרש"י לא גרס כאן ברישא "הראשונה מעושרת". ובפשטות אין נפקא מינה בין הגירסאות, והמובן אחד. והמלאכת שלמה כתב שם, שהלשון "הראשונה" דחוק הוא, מפני שבדין זה היה לו לומר "הכלכלה" מעושרת. וכן כתב השיטה מקובצת בהשמטות.

124. מפני שתיקן הטבל הוא משעת קריאת שם מעשרות. כמו ששינונו [שם משנה ד] שבערב שבת בין השמשות התירו לקרוא שם מעשר על מה שהוא עתיד להפריש מחבית היין, ושותה מאותה החבית בשבת, ויפריש במוצאי שבת את המעשר מן הנשאר בחבית.

ואם התירו לשתות אפילו מאותה חבית [כאשר היין מעורב מחולין ומעשר], כל שכן שמותר במקרה דידן, שכלכלה זו כולה חולין,

לא תעשה. ומה שלוקים הוא משום שאינו לאו שאין בו מעשה, מפני שבדיבורו עכיד מעשה, כמבואר בסוף הסוגיא. חק נתן ושפת אמת.

119. ובפשטות משמע כן, שהדברים מוסבים על היוצאים מן הכלל שלוקין עליהם, כי אם הדברים מוסבים על הכלל, דהיינו על הלאוים שאין לוקין עליהם, פשיטא! ומה הוצרך להשמיענו? ומה החידוש בלאו זה? ועיין במסקנת הגמרא, שבכל זאת יש חידוש לומר שאין לוקין, כמבואר שם.

120. ובתוס' ד"ה היו יבואר אם מדובר בטבל ודאי או בדמאי. וכן יבואר שם למה לא מתיחסת המשנה לתרומה גדולה.

121. גירסת המשנה.

122. הביאור הוא לפי הגירסא בגמרא. ובפירוש רש"י יש לדון רבות. ויתכן שגירסתו במשנה היא "של זו לזו", דהיינו בהיפך: מן הראשונה לשניה. והמפרשים עוסקים להגיה דבריו, עיין

כלומר, אלו שני המעשרות שאני עתיד להפריש מאלו שתי הכלכלות, יהיו מעשרות של כל אחת בכלכלת חברתה, הרי זה קרא שם.⁽¹²⁷⁾ כלומר, שתיהן מתוקנות, והפירות מותרים כבר באכילה, אף על פי שעדיין לא הוציא מהם את המעשרות, ואחר כך יוציא.⁽¹²⁸⁾ ובאופן זה לא שייך לומר שאחת מהן אינה מעושרת הואיל והשניה פטורה ו"אין מעשרין מן הפטור על החיוב", כי שתיהן ניתקנו בבת אחת ובדיבור אחד, ואין כאן "מן הפטור על החיוב" אלא "מן החיוב על החיוב".

ואתמר עלה,⁽¹²⁹⁾ שנינו על שני הדינים הראשונים של המשנה: **רבי אלעזר אומר:** לוקה מפני שהקדים מעשר שני שבה, של השניה, למעשר ראשון שבהבירתה.⁽¹³⁰⁾

וכן אם אמר "מעשרות של זו בזו, ושל זו בזו", שמעשרות של הראשונה תהא מן השניה, ושל השניה תהא בראשונה, הראשונה מעושרת, כמבואר שמעשרותיה הם בכלכלה השניה. אבל, והשניה אינה מעושרת, לפי שמיד שאמר "של זו בזו" נתקנה הראשונה ופירותיה פטורים מן המעשרות, נמצא, שכאשר חזר ואמר "ושל זו בזו", רצה להפריש מן הראשונה הפטורה על השניה החייבת, ואין בדבריו כלום, לפי שאין מעשרין⁽¹²⁵⁾ מן הפטור על החיוב. והשניה תתוקן רק כשיפריש [לאחר שיוציא את המעשרות של הראשונה] ממנה על עצמה, או שיפריש עליה מכלכלה אחרת.⁽¹²⁶⁾

אבל אם אמר "שתי כלכלות אלו מעשרותיהם מעשר כלכלה בחברתה",

מעשרות חברתה. תוס'. עיין שם הכרחם לומר כן. הרע"ב בפירושו הראשון מבאר, שאכן כך יעשה, יפריש מכל אחת על חברתה. ובפירושו השני מבאר שיכול להפריש מאיזה מהן שירצה על שתיהן. ולכל הפירושים "קרא שם", ואינו יכול להפריש עליהן ממקום אחר. וכמו שכתב הרמב"ם בפירושו המשנה. ועיין ברמב"ם [שם] הלכה יב"ג] ומה שכתב הגרי"ז.

וזה לשון הגר"א בספרו שנות אליהו: קרא שם והוי כמו שמערב הכלכלות והמעשרות, ויכול לתרום מכל כלכלה שירצה, או מעט מזה וישלים משניה, כי הם נעשים כמעורבים לפי דבריו, רק לענין זה קרא שם, שלא יכול לתקן ממקום אחר, כי קבע מעשרותיהם בהם.

129. גירסת תוס'.

130. כך היא גירסת רש"י. כמבואר בפנים, שהקדים מעשר שני של השניה לפני שהפריש

ואין בה שום תערובת חולין ומעשרות. כך כתב רש"י. וכנראה [עיין שם בתפארת ישראל] שרצה לתרץ מה שהקשה שם הר"ש, פשיטא שהיא מעושרת, שהרי שני הכלים הם לפניו ואין כאן שום תערובת? לכן מבאר שהחידוש הוא שיותר לאכול מיד, ואחר כך יפריש.

והר"ש שהקשה, צריך לומר, שסובר שגם בכך אין חידוש, שהרי אפילו בחבית יין התירו. והר"ש עצמו מתרץ, שאכן אין חידוש, אלא נשנית כהקדמה לדינים שבהמשך המשנה.

125. רש"י כתב "תורמין", וכוונתו גם ל"מעשרין".

126. רמב"ם [סוף פרק ז מהלכות מעשר].

127. גירסת השיטה מקובצת על פי המשנה.

128. ובכל אחת השאיר מתחילה טבל כדי

כי סדר הפרשת ותיקון הפירות הוא כך: ביכורים, תרומה, מעשר ראשון, מעשר שני [או לחילופין, מעשר עני], כמו שיבואר לפנינו.

ופירות אלו [שכבר הופרשו מהם ביכורים ותרומה] טבולים הם למעשר ראשון ולמעשר שני, ואסור לאכלם עד שיופרש מהם מעשר ראשון בתחלה, ואחר כך מעשר שני.

ובכל הפרשת מעשרות בכלכלה אחת [לדוגמא, כשיש בה מאה פירות, מפריש תחילה עשרה למעשר ראשון. ומהתשעים הנותרים מפריש תשעה למעשר שני], עשרה הראשונים שהפריש למעשר ראשון, אינם טבולים למעשר שני, שאין עליהם חיוב תיקון והפרשה של מעשר שני, שהרי כך הוא הסדר שחייבה התורה, שאותם מפריש תחילה מכל הכלכלה, והם כולם מעשר ראשון.

וכן מהתשעה מעשר שני, אינו צריך להפריש מעשר ראשון, שהרי כבר הופרש מהם מעשר ראשון.

אך כאשר מפריש מכלכלה השניה על הראשונה, הרי כאשר מפריש את התשעה מהכלכלה השניה בתורת מעשר שני על הראשונה, עדיין לא הפריש מכלכלה השניה מעשר ראשון על תשעה אלו. ונמצא, שהפריש מעשר שני מפירות שעדיין לא

הופרש מהם מעשר ראשון, ובכך הקדים מעשר שני למעשר ראשון, ועבר על "לא תאחר", ולוקה.

והוא הדין כשאמר "של זו בזו ושל זו בזו", שאמרה המשנה שהראשונה מעושרת ומעשרותיה הם בשניה.

[אבל כשאמר "כלכלה בחברתה", לא הקדים מעשר שני למעשר ראשון, מפני שמעשר שני משתי הכלכלות הופרשו יחד עם ניכוי המעשר ראשון מכלכלת חברתה].

שמא תאמר, הרי נאמרה רק אזהרה שלא להקדים תרומה לביכורים, אך מנין לאסור גם הקדמת מעשר שני למעשר ראשון?

תשובתך, כשם שהוזהרנו שלא להקדים תרומה מפני שהיא מדמעת, ונלמד מ"דמעך", כן אסור לאחר מעשר ראשון, לפי שגם הוא בכלל דימוע, שהרי בתוכו יש "תרומת מעשר", שגם היא מדמעת, ודינה כתרומה לכל הלכותיה. הלכך, אם הקדים מעשר שני למעשר ראשון, עבר על לאו זה, ולוקה.

לשון אחר: סדר ההפרשה נלמד במכילתא [משפטים פרשה יט] שמקודם מפרישין את החמור ואחר כך הקל, וכך שנינו: "מלאתך ודמעך לא תאחר", "מלאתך" אלו ביכורים הניטלין מהמלאה, ו"דמעך" זו תרומה. "לא תאחר", שלא תקדים מעשר שני לראשון

וגם לגירסת התוס': "מפני שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחברתה" צריך לפרש כן, וכוונתם "שבחברתה", ששתי הכלכלות נעשו כאחד. דברי שאול.

ממנה עצמה מעשר ראשון על החלק של מעשר שני. ועיין היטב בשיטה מקובצת בהשמטות. ובמלאכת שלמה [שם] גרס: מפני שהקדים מעשר שני של חברתה למעשר ראשון שלה.

אם כן, לימא, האם נאמר, קשיא דברי רבי יוסי ברבי חנינא אדרבי [על דברי רבי] יוסי ברבי חנינא, האומר "אף המקדים תרומה לביכורים"?

ומתרצינן: לא קשה. כי רבי יוסי ברבי חנינא לא אמר שהמקדים תרומה לביכורים "לוקה", אלא אדרבה, רבי יוסי ברבי חנינא

אפטורא קאי, דבריו מוסבים על ה"פטור", ב-ד והבי קאמר:

על מה שאמר רבי יוסי הגלילי לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, אמרו האמוראים: משום רבי יוסי ברבי חנינא אמרו: אף המקדים תרומה לביכורים אינו לוקה!

והגמרא סברה, שאינו לוקה משום שהוא לאו שאין בו מעשה, ודנה הגמרא:

ומאי שנא, במה שונה "מימר" דלקי משום דבדיבורו עביד מעשה, שעושה קודש מחולין, כמבואר לעיל, הרי מקדים תרומה לביכורים, נמי לילקי, משום אותו הטעם, דבדיבורו עשה מעשה, שקורא עליה שם, ומביאה לקדושת תרומה, ולמה נחשב הדבר כלאו שאין בו מעשה?

ומתרצינן: אמר רבי אבין: פטור מלקות אינו משום שאין בו מעשה, אלא, שאני התם, שונה דין מקדים תרומה לביכורים, שהפטור הוא משום ד"לאו שניתק לעשה" הוא [ולקמן יבואר], שהלאו "מלאתך ודמעך לא תאחר" ניתק ל"עשה", דכתיב [במדבר

וראשון לתרומה ותרומה לביכורים. אבל אינו יודע איזה מהם יקדים, אם תרומה לביכורים אם ביכורים לתרומה? אמרת: יוקדמו בכורים [שהם חמורים] משום שהם נקראים ארבעה שמות: ראשית, בכורים, תרומה ומלאה, לתרומה שאינה נקראת אלא שלשה שמות: ראשית, דמע ותרומה. ותוקדם תרומה שיש לה שלשה שמות, למעשר ראשון שאין לו אלא שני שמות: מעשר ותרומת מעשר. ויוקדם מעשר ראשון שיש לו שני שמות, למעשר שני שאין לו אלא שם אחד: מעשר.

מכאן אמרו: המקדים תרומה לביכורים ומעשר ראשון לתרומה ומעשר שני לראשון, אף על פי שהוא עובר בלא תעשה⁽¹³¹⁾ — מה שעשה עשוי.

והברייתא מסיימת: תלמוד לומר "מלאתך ודמעך לא תאחר". משמע שהלאו הוא על איחור של כל אחד מסדר זה, שלא יקדים הקל המאוחר לחמור המוקדם, ולא דוקא תרומה לביכורים.

ויש להסיק מדברי רבי אלעזר: תסתיים! מכאן ההכרח שרבי אלעזר הוא האמורא שאמר לוקה. כי כשם שאמר המקדים מעשר שני למעשר ראשון לוקה, כך המקדים תרומה לביכורים.

ומקשינן: אלא, אם רבי אלעזר הוא זה שאמר לוקה, מכלל, שרבי יוסי ברבי חנינא הוא דאמר: אינו לוקה. שהרי כך למדנו: רבי אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא, אחד מהם אמר לוקה, והשני אמר אינו לוקה —

131. והוה אמינא שמעשיו אינם מועילים, וממילא לא איחר את המוקדם. צאן קדשים וזה